

# Prostory jsou plně využívány...

## Sídla správy sledování Státní bezpečnosti v letech 1948–1990

MILAN BARTA

Sledování bylo jednou z nejdůležitějších metod práce komunistické Státní bezpečnosti. Útvary zabývající se touto činností patřily k nejpočetnějším a pracovaly v naprostém utajení nejen ve vztahu k veřejnosti, ale i k dalším složkám bezpečnostního aparátu. Výrazně se tak u nich projevovaly potíže s využíváním budovami, které představovaly jeden ze základních problémů nejen Státní bezpečnosti, ale i celého Sboru národní bezpečnosti.

Po skončení druhé světové války a zejména po komunistickém převratu se výrazně rozšířily kompetence a pravomoci ministerstva vnitra (MV) a jemu podřízených útvarů nově vzniklého Sboru národní bezpečnosti (SNB). Ty z důvodu prudkého nárůstu početního stavu využívaly nejen objekty patřící bezpečnostním sborům již za protektorátu (případně ještě před válkou), ale – zejména po únoru 1948 – zabíraly další a další budovy, včetně těch, které byly zabaveny katolické církvi.

Vzhledem k častým organizačním změnám, přesunům i nedostatečné evidenci je téměř nemožné popsat rozmístění jednotlivých součástí centrálních útvarů Státní bezpečnosti (StB) v Praze na přelomu čtyřicátých a padesátých let 20. století. Nejasná a zmatená situace panující okolo využívaných budov se měnila jen pomalu. Výsledky opakovaných urgencí na jejich soupisy bohužel nejsou známy. V roce 1953 uložila ministerstvu vnitra zajistit řádnou evidenci nemovitého i movitého majetku dokonce vláda. V důsledku toho

vznikl stavebně ubytovací odbor, později nahrazený správou budov. Dokladů k problematice nemovitého majetku bezpečnostních sborů se však prakticky až do sedmdesátých let dochovalo pouze málo. Nedostatek pramenné základny je také hlavním důvodem, proč jí dosud nebyla věnována větší pozornost. Výjimkou je kniha Prokopa Tomka *Estébáckou Prahou. Průvodce po pražských sídlech Státní bezpečnosti*, která vznikla jako výsledek dlouhodobého zájmu autora o tuto problematiku.<sup>1</sup>

### SPRÁVA SLEDOVÁNÍ

Uvedené majetkové problémy si můžeme ukázat na příkladu správy sledování, která patřila k nejpočetnějším složkám Státní bezpečnosti.<sup>2</sup> Svou činnost prováděla na vyžádání jednotlivých operativních součástí StB. Úkolem tohoto útvaru bylo především sledování československých občanů podezřelých z nepřátelského poměru k tehdejšímu režimu nebo majících kontakty na ambasády západních států a dále kontrola občanů cizích států, zejména

1 TOMEK, Prokop: *Estébáckou Prahou. Průvodce po pražských sídlech Státní bezpečnosti*. Academia, Praha 2013. V roce 2020 vyšlo druhé, doplněné vydání, které přidává především objekty spojené se správou sledování (citováno bude vždy toto vydání). Dále viz TÝŽ: Praha jako sídlo i operační prostor Státní bezpečnosti. In: *Historica Pragensia. Historický sborník muzea hlavního města Prahy*, sv. 7. Muzeum hlavního města Prahy, Praha 2015, s. 286–302.

2 Tento text se zaměřuje na objekty využívané jako sídla součástí správy sledování, nedělá si přitom nárok na výčet všech budov. Opomíjí také řadu míst využívaných ke sledování (jednotlivé místnosti, vyčleněné prostory, půdy apod.) – např. základny pro sledování, televizní mikrocentra, opěrné body, konspirační byty apod. K tomu více viz TOMEK, Prokop: *Estébáckou Prahou*.

z kapitalistických zemí, pohybujících se na našem území, včetně diplomatů a diplomatických zastoupení těchto států. Pracovníci správy sledování přitom potřebovali nejen kanceláře, ale také ubytovací a skladištní prostory (pro garderobu – jak se označovalo oblečení využívané pro maskování během sledovacích akcí, techniku apod.), garáže pro rozsáhlý vozový park i opravy a dílny (pracovníci správy sami prováděli maskování vozidel i jejich technickou úpravu jako umísťování vysílaček atd.).

Po skromných poválečných začátcích se sledování rychle rozrůstalo. Na konci roku 1948 se stalo součástí IV. sektoru skupiny BAa (vnitřní Státní bezpečnost), který měl na starosti tzv. realizaci.<sup>3</sup> Pro operativní útvary vykonával řadu pomocných činností. Od prvotního rozpracování osoby či objektu, při němž se zjišťovaly osobní údaje nebo charakteristika osoby či objektu, přes sledování až po spoluúčast při zatýkání podezřelých.<sup>4</sup> Po vzniku Velitelství Státní bezpečnosti se označení změnilo na V. sektor, náplň práce ovšem zůstala stejná. Spolu s dalšími útvary sídlil sektor v ulici Dr. Zikmunda Wintra v Bubenči<sup>5</sup> a v Pelléově ulici čp. 44/22, v tzv. Botanice.<sup>6</sup> S tím, jak pro činnost Státní bezpečnosti nabývalo na významu, se sledování stále více vydělovalo a posilovalo. Na konci roku 1953, v souvislosti s rozsáhlými změnami bezpečnostního aparátu, kromě dalších vznikla samostatná správa sledování (VII. správa ministerstva vnitra). Ta se v roce 1964 změnila na IV.

správu MV a v roce 1969 na IV. správu SNB, která ukončila činnost až počátkem roku 1990.

### ROZMACH V PADESÁTÝCH LETECH

Vedení nově vzniklé správy sídlilo v roce 1953 v Sadové ulici čp. 531/4,<sup>7</sup> sledovači potom ve Sněmovní ulici na Malé Straně. Když došlo k dalšímu organizačnímu rozšíření a navýšení počtu zaměstnanců, kapacity objektu nedostačovaly a sledovači se přesunuli do Trauttmansdorffského paláce (Loretánská čp. 180/6), kde vystřídali pracoviště telefonních

### V polovině padesátých let se objevily snahy soustředit co nejvíce součástí Státní bezpečnosti do několika centrálních objektů

odposlechů patřící pod operativní techniku. Ustanovka<sup>8</sup> sídlila v Královodvorské ulici, garáže v ulici S. M. Kirova.<sup>9</sup> Jako specifická problematika mělo sledování vlastní odborné kurzy a na počátku padesátých let byla otevřena speciální škola ve Veltrusích, která se záhy přestěhovala do Vojkova u Benešova a později do středočeských Slapů. V šestiměsíčních cyklech se zde budoucí sledovači učili základy operativní práce, fotografování, ustanovky i práva. Vycházelo se přitom ze sovětských materiálů. Velký důraz byl v dobovém kontextu kladen na politickou výchovu „marxismu-leninismu“.<sup>10</sup>

Setrvalý problém měly útvary SNB s ubytovnými a byty pro svobodné i rodiny. Podobně na tom byla i správa sledování. Na byt se nezřídka čekalo až šest let. V Bubenči, kterou Prokop Tomek přímo nazývá „čtvrtí Státní bezpečnosti“,<sup>11</sup> užívala správa sledování dvě ubytovny v Bubenečské ulici, ty ovšem zdaleka nestačily.<sup>12</sup> Rodiny s dětmi byly ubytovány i v ulici Na Zátorce ve vile čp. 605/23. V rámci neustálých přesunů byla budova v Královodvorské vyměněna za ubytovnu v Lublaňské ulici. Situace se zlepšila ve druhé polovině padesátých let, kdy byly vystavěny rodinné byty v Dejvicích (Na Vlčovce) a v Bělohorské ulici.

V polovině padesátých let se objevily snahy soustředit co nejvíce součástí Státní bezpečnosti do několika centrálních objektů. Vzhledem k velikosti této složky, ale i k dalším faktorům, k nimž patřily např. výhodná poloha či nutnost konspirace, bylo ovšem až do pádu komunistického režimu nutné užívat i další budovy. S prostory byly problémy neustále. Časté reorganizace, změny systému služby a nárůst počtu příslušníků vedly ke stěhování a přesouvání jednotlivých útvarů, některé budovy byly uvolňovány, jiné naopak získávány či byly stavěny nové. V té době se objevil další problém: možnosti dalšího extenzivního získávání nemovitostí se výrazně zmenšily, docházelo proto k rotaci mezi útvary a součástmi StB. Snahy o rozmísťování a přemisťování útvarů z nevyhovujících prostor do prostor

3 Archiv bezpečnostních složek (ABS), f. Velitelství Státní bezpečnosti (310), sign. 310-2-4, Organizace odboru státní bezpečnosti (BA) (velitelství státní bezpečnosti), 30. 11. 1948.

4 Tamtéž, f. Statisticko-evidenční odbor (A 31), inv. j. 1, Pomůcka administrativně-operační pro skupinu BAa, 17. 1. 1949.

5 Od roku 2011 ulice Ronalda Reagana.

6 Viz TOMEK, Prokop: *Estébáckou Prahou*, s. 202.

7 Od roku 1960 Thákurova ulice.

8 Ustanovka (termín byl převzat z ruštiny) bylo přípravné šetření zahrnující zjišťování v databázích bezpečnostních složek, údaje o zaměstnání, záznamy z trestního rejstříku, z místa bydliště, evidencí apod. Fakticky šlo o získávání veškerých informací k dané osobě před začátkem operativního rozpracování.

9 Od roku 1990 Štefánikova ulice.

10 ABS, f. Správa sledování SNB (A 25), inv. j. 1020, *Sledování. Informační bulletin IV. správy FMV ČSSR*, 1978, č. I-II, nepaginováno.

11 TOMEK, Prokop: *Estébáckou Prahou*, s. 179.

12 V Bubenečské čp. 49 sídlilo ještě technické oddělení. V té době bylo obvyklé, že v budovách vedle operativních útvarů byly vyčleněny i prostory pro ubytování příslušníků.



Trauttmansdorffský palác (Loretánská čp. 180/6) na snímku z roku 1968. Na počátku 17. století na místě vznikl spojením dvou domů renesanční palác Lobkoviců. V roce 1636 byl postoupen císařem Ferdinandem II. hraběti Maxmiliánu Trauttmansdorffovi, za jehož éry proběhly rozsáhlé barokní úpravy. Na počátku 19. století Trauttmansdorffové palác prodali, poté byl přeměněn na činžovní dům a přestavěn v klasicistním stylu. V roce 1830 byl areál prodán státu a přebudován na donucovací pracovnu. Po vzniku republiky část obsadila vysokoškolská kolej. V roce 1935 byla donucovací pracovna přesunuta do nových prostor v Ruzyni a budova zůstala vysokoškolákům. Za války ji využíval archiv ministerstva vnitra, po komunistickém převratu zde sídlil úsek operativní techniky zaměřený na odposlechy telefonů. V polovině padesátých let sem přesídlila část správy sledování zabývající se kontrolou zastupitelství kapitalistických států, jejich pracovníků a západních cizinců. Ministerstvo vnitra palác uvolnilo v roce 2005, kdy byl předán ministerstvu zahraničních věcí a dočkal se citlivě rekonstrukce. (foto: Ústav dějin Univerzity Karlovy a Archiv Univerzity Karlovy)

užívaných dalšími součástmi StB dle systému „škatulata hýbejte se“ nebyly vždy úspěšné.

V polovině padesátých let přišlo vedení ministerstva vnitra s návrhem vystěhovat správu sledování z Trauttmansdorffského paláce a přesunout tam III. zvláštní odbor MV (pasy a víza), mající na starosti povolování cest do a ze zahraničí. Proti

tomu se však rozhodně postavil náčelník odboru, kterému se nabízené prostory zdály malé a nevyhovující. Argumentoval zejména tím, že Loretánská ulice je příliš daleko od dosavadního působiště a jeho útvar potřebuje zůstat v blízkém kontaktu s operativními rozvědnými a kontrarozvědnými složkami, s nimiž úzce spolupracuje. Ke změně stanoviska

ho nepřesvědčily ani návrh na zřízení přímého telefonního spojení mezi pracovišti či možnost ponechat na dosavadním působišti jednoho styčného příslušníka, který by zajišťoval potřebnou koordinaci, ani nabídka dalšího osobního automobilu určeného pouze pro potřeby spojení. Stanovisko náčelníka III. zvláštního odboru nakonec zvítězilo.<sup>13</sup>

13 ABS, f. Sekretariát náměstka ministra vnitra plk. Jindřicha Kotala (A 5), inv. j. 6, Informace pro soudruha náměstka pplk. Klímu, 17. 10. 1955.

NORMALIZACE

Situace okolo budov patřících správě sledování se stabilizovala v sedmdesátých letech, kdy jí pro výkonné součásti zůstalo v Praze pět adres – Thákurova ulice čp. 531/4 v Dejvicích, Nikose Belojannise čp. 102/5 (dnes Drtinova) na Smíchově, klášter na Břevnově (Markétská čp. 28/1), Thunovská čp. 182/9 na Malé Straně a Loretánská čp. 180/6 (Trauttmansdorffský palác) na Hradčanech (vedle toho byly ubytovny, garáže atd., které se ovšem průběžně měnily). Podle umístění byla vybrána i krycí označení budov – Thákurova, Belojannisova, Markéta, Loreta a Thunovská.

Protože prioritní zájmy sledování byly soustředěny v hlavním městě, působila správa převážně na území Prahy, případně Středočeského kraje. V regionech prováděly sledování součásti krajských správ (KS) MV (později SNB). Thákurova (dříve Sádová) představovala „tradiční“ sídlo vedení správy, umístěné v bezprostřední blízkosti „ústředního sídla“ StB v Thákurově čp. 550/1, kde byly operativní správy, s nimiž správa sledování úzce spolupracovala. Markétská, Thunovská a Loretánská zajišťovaly kontrolu zastupitelských úřadů západních států, jejich zaměstnanců i návštěvníků z řad čs. občanů. Belojannisova potom sledování československých občanů v rámci tzv. vnitřních problematik a byla technickým zázemím sledovacích útvarů.

V řadě případů nedržela StB celé komplexy. Např. v Trauttmansdorffském paláci šlo o 23 místností o celkové ploše 400 metrů čtverečních a tři sklady o výměře 60 metrů čtverečních, což představovalo zhruba desetinu plochy paláce. V Břevnovském klášteře držela správa sledování část napravo od současného

## Prostředky určené pro obranu Trauttmansdorffského paláce v roce 1984

- obranu měli zajistit příslušníci zde sídlících útvarů
- nasazení měli být v civilních oděvech (stejnokroje obléknout dle rozhodnutí velitele objektu), k tomu patřil opasek, pistole vz. 50, samopal vz. 61 a ochranná maska
- fasovat se mělo 336 nábojů ráže 7,65 mm určených pro pistole a samopaly
- objekt obdržel dva univerzální kulometry vz. 59, pro každý dvě bedničky nábojů ráže 7,62 mm
- k dispozici byly ruční granáty v počtu dvou kusů na příslušníka
- pro mírnější zásah bylo určeno 15 gumových tyčí a 20 dráždivých dýmovníček CN 60

Zdroj: ABS, f. A 25, inv. j. 409, Plán obrany objektu Loreta, 25. 5. 1984.

hlavního vstupu do areálu, celkem 595 metrů čtverečních, a garáže a přístřešky s celkovou výměrou 1 295 metrů čtverečních. V paláci i klášteře sídlily také součásti Ústředního archivu MV. Prostory využívané StB a archivem byly samozřejmě přísně odděleny, civilistům byl vstup do části vyhrazené sledování zakázán, archiv užíval hlavní vjezd, StB postranní vchod apod.

Ve snaze o maximální utajení byly některé vybrané prostory uváděny pod krycími názvy. Garáže v ulici S. M. Kirova byly označeny jako „Státní výzkumný ústav I“, na Břevnově byl zase umístěn „Montážní ústav“.<sup>14</sup> Tyto krycí „firmy“ měly vlastní „vedení“ včetně telefonních čísel (dovolal se dalo řediteli i sekretářkám), razítka, pracovníci využívali falešné (krycí) občanské průkazy atd. Přesto veřejnost přinejmenším tušila, o co se jedná...

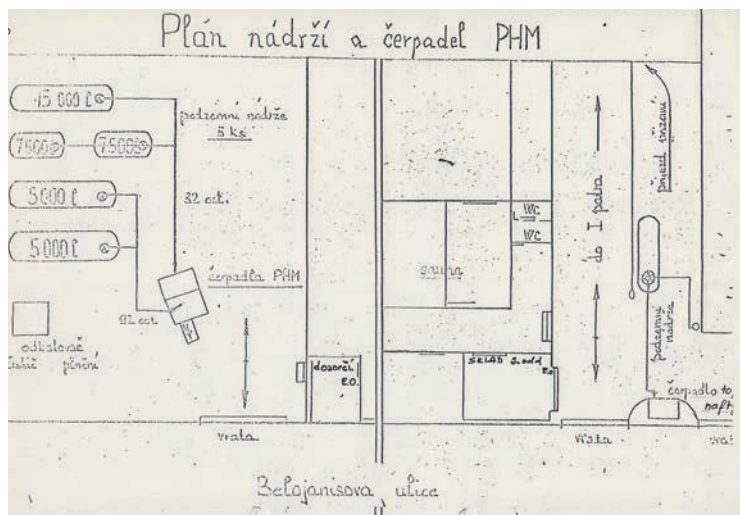
### PŘÍSNÁ KONSPIRACE

Objekty, které byly v držení ministerstva vnitra a jejichž část využívaly složky Státní bezpečnosti,

byly přirozeně přísně zabezpečeny. V jednotlivých případech existovaly odlišnosti (dané zejména konspiračními důvody), zpravidla však bývala okna v přízemí zamřížovaná, mřížve dostaly i veškeré zasklené dveře. Vstoupit do těchto budov měli povoleno jen příslušníci konkrétních útvarů Sboru národní bezpečnosti, z civilistů pouze občanskí zaměstnanci s příslušnými průkazy. Ostatní museli mít povolení od náčelníka správy.

Ostraha probíhala nepřetržitě ve dne v noci, navíc se prováděly obchůzky i po objektu. Směrnice pro ochranu a obranu budovy byly obecně velmi přísné a pravidelně byly aktualizovány. Vypracován byl i plán obrany proti napadení z vnějšku (v této souvislosti lze uvažovat především o obavách z občanských nepokojů), pravidelně probíhala cvičení na toto téma. Příslušníci měli na obranu k dispozici nejen gumové tyče a dýmovníčky či pistole a samopaly, ale i granáty a jeden až dva kulometry. Určena přitom byla i místa k soustředění raněných, k pálení dokumentů apod. Jednalo se o objekty v řadě případů (zejména na Malé Straně

14 ABS, f. A 25, inv. j. 993, Používání legendy „Montážní ústav“ ke krytí pracovníků IV. správy HS StB – předložení návrhu, 20. 10. 1967. Srov. TOMEK, Prokop: *Estébáckou Prahou*, s. 159, 175. Na Břevnově měl „Montážní ústav“ (ve skutečnosti sledovací odbor) garáže, sídlo (uvedené i na razítkách firmy) bylo do roku 1979 ve Štěpánské ulici čp. 631/51. Odtud mohla StB sledovat hotel Alcron i nedaleký Francouzský institut. Poté byl „ústav“ přestěhován do Štěpánské ulice čp. 315/24.



Správa sledování disponovala stovkami vozidel různých typů. Potřebovala proto rozlehlé garáže, ale i zásoby pohonných hmot, které byly uskladněny v Belojannisově ulici. Pro účely sledování si pracovníci vozidla sami upravovali (např. instalaci fototechniky nebo vysílaček) i maskovali. (foto, repro: ABS, f. A 25, inv. j. 1019, 1038, 1041)



a Hradčanech) památkově chráněné. To však StB respektovala pouze minimálně, investice do budov se omezily na nejnútnejší adaptace a opravy tak, aby stavby co nejlíc vyhovovaly potřebám součástí ministerstva vnitra. Jakékoliv stavební zásahy v nich byly spojeny se zdlouhavým schvalováním a nejistým výsledkem i s nedostatkem financí. Není proto divu, že se na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let některé z nich ocitly v katastrofálním stavu.

Urgovala se nejen oprava venkovních fasád a oken, ale i vnitřních prostor, dveří, částí podlah, elektroinstalací, vnitřních omítek...<sup>15</sup> Někde se dokonce střešní krytina drolila a rozpadala, místy již zcela chyběla, podobně na tom byly hromosvody. Okna netěsnila, některá vypadávala, rozvody elektriny, vody a požární signalizace byly ve špatném stavu. Při deštích od pronikající vody vlhly omítky i elektroinstalace a v přízemí voda vystupovala mezi dlaždicemi

apod. U Břevnovského kláštera navíc situaci komplikoval fakt, že větší část objektu byla turisticky využívána a církev koncem osmdesátých let začala usilovat o navrácení kláštera do svého vlastnictví. V té době se dokonce o přítomnosti MV v objektu diskutovalo v novinách. Hrozilo prozrazení (tzv. dekonspirace) přítomnosti útvarů Státní bezpečnosti, přesto ministerstvo návrat objektu církvi rozhodně odmítlo, i když náklady na opravy se odhadovaly na tehdy závratných 100 milionů korun a uvažovalo se o odchodu z kláštera do nově vystavěných prostor.<sup>16</sup>

#### PLÁN VÝPOČETNÍHO STŘEDISKA

Podle ambiciózního plánu se měla v polovině devadesátých let většína správy sledování přesunout do nově budovaného komplexu v Praze - Nových Butovicích (kvůli konspiraci označeného jako Institut řízení

15 ABS, f. A 25, inv. j. 1363, Komplexní informace o provedené kontrole objektů IV. správy SNB, 25. 3. 1988.

16 Tamtéž, inv. j. 1365, Řešení dislokace 1. odboru IV. správy SNB - předložení, 17. 4. 1989.



Základem úspěšného sledování je konspirace. Správa sledování disponovala rozsáhlou garderobou – oblečením pro sledovače, kteří se snažili být co nejméně nápadní. (foto: ABS, f. A 25, inv. j. 1038)

dopravy, proto v něm měly sídlit i součásti Veřejné bezpečnosti řídící dopravu). I zde se řešila otázka, zda tam přesunout všechny útvary, nebo jen část. V Loretánské ulici mělo sledování zůstat, naopak ke spojovacímu středisku měla přibýt ještě výpočetní technika. Vzhledem k výjimečnosti plánů se u tohoto objektu zastavíme podrobněji.

V osmdesátých letech se totiž i v činnosti ministerstva vnitra stále více prosazovaly počítače, především díky výrazné pomoci v evidenci. Elektronická databáze výsledků sledovacích akcí by sledovačům značně ulehčila práci, správa sledování proto patřila v tomto směru k průkopníkům dané problematiky. Volba na vytvoření „spojového střediska s využitím výpočetní techniky“, jak byl projekt nazván, padla na Trauttmansdorffský palác. Šlo o logickou úvahu, v objektu již byla nainstalována spojovací síť

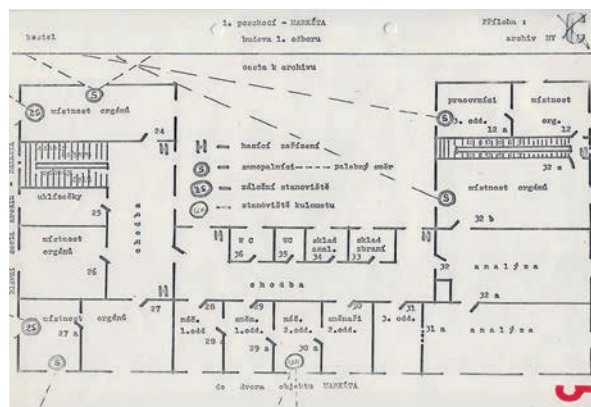
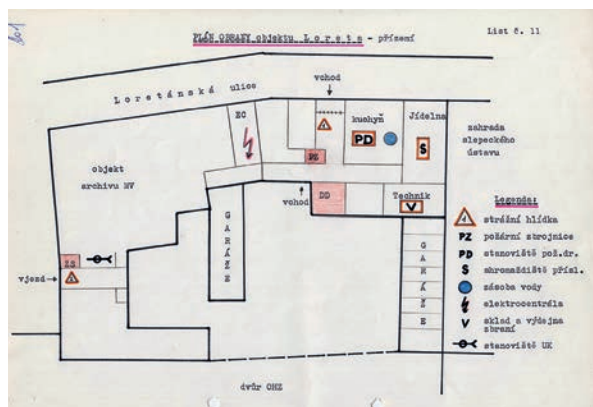
využívající rádiového i telefonního spojení, bylo zde proto instalováno velké množství telefonních linek. Řídily se odtud i dálkově ovládané radiostanice rozmístěné na různých místech v Praze a okolí, ale třeba i v každé stanici metra.

Na počátku května 1988 proběhla orientační porada k technické části návrhu. Šlo o rozsáhlý projekt, který měl obsadit řadu místností v několika patrech. Budovu bylo nutné výrazně adaptovat. Počítačové středisko znamenalo velké požadavky na klimatizaci, odstínění, odhlučnění, ochranu kabeláže, vzhledem ke značné hmotnosti se uvažovalo o zdvojení podlah atd.<sup>17</sup> Zvláštní místnosti musely být pro počítače, další pro obsluhu, programátora, analytické pracovníky, uložení médií, sklady pro náhradní díly, místnost pro přípravu manuálně zpracovávaných evidencí, které měly být převáděny do elektronické

podoby apod. Obsluhu mělo tvořit skoro 60 lidí, bylo proto také nutné zajistit proškolení poměrně početného kolektivu pracovníků. V jednotlivých návrzích se s místnostmi a prostorem dosti manipulovalo, celkem se však počítalo nejméně s 500 metry čtverečnými (nároky na prostory i na obsluhu se měnily dle požadavků na techniku). Hlavní náplní práce mělo být ukládání údajů o osobách a objektech sledování. Vzhledem ke zpracovávání utajovaných informací musel navíc celý proces probíhat v přísné konspiraci.

S ohledem na tyto ambiciózní plány bylo nutné přikročit k nejnutnějším opravám objektu. Rozsáhlou několikaletou revizí prošla elektroinstalace, připravovala se oprava střech, fasády, výměna vchodových dveří, nové nátěry a výmalby, snížení terénu ve dvoře atd. Plánovaná přestavba měla proběhnout počátkem devadesátých

<sup>17</sup> Tamtéž, inv. j. 355, Podkladová zpráva k objektu IV. správy SNB „LORETA“ jako spojové řídicí středisko s využitím výpočetní techniky, 17. 5. 1988.



Plán obrany Lorety (Trauttmansdorffský palác) z roku 1977. Obrana byla primárně připravena pro případ občanských nepokojů. Vpravo plán obrany Markéty (Břevnovský klášter). Z podobných plánů se dá dobře určit rozmístění jednotlivých součástí útvarů správy sledování. (repro: ABS, f. A 25, inv. j. 409)



Břevnovský klášter, nedatováno. Nejstarší mužský klášter na českém území, založený svatým Vojtěchem v roce 993, má za sebou bohatou historii. Je také považován za nejstarší písemně doložené místo vaření piva na našem území. Za husitských válek byl zničen, v první polovině 18. století barokně přestavěn. V dubnu 1950 jej v rámci akce „K“ obsadili příslušníci SNB, mniši byli odsunuti do internačních klášterů, opat Anastáz Opasek byl zatčen a ve vykonstruovaném procesu odsouzen na doživotí. Na fotografii zcela vpravo je vidět část budovy, ve které sídlil náčelník provozu. Před kostelem sv. Markéty je možné zahlédnout střechu jídelny (dnes hotel Adalbert). V areálu vedle kostela sv. Markéty (v prelatuře) sídlil také Archiv ministerstva vnitra. Po pádu komunistického režimu byl klášter vrácen benediktinům. (foto: ČTK)


let, měla být dlouhodobá a finančně nákladná. Počítalo se s tím, že během stavby detašované útvary provizorně přejdou do stavebních buněk. Počítač měl být potom nainstalován v první polovině dekády. V úvahu přicházely mikropočítač z řady počítačů SMEP (Systém malých elektronických počítačů) vyráběný pod názvem Tesla PP-06 B ve slovenské Banské Bystrici či jeden z výkonnějších minipočítačů z řady SMEP 2 vyráběný pod názvem SM 52/11 M1. Označení „minipočítač“ bude dnes znít jako

ironie, šlo o zařízení umístěné v kompaktní skříni o rozměrech přibližně 1,5 metru na výšku, 1 metr na šířku a 30 cm hluboký.

#### PÁD KOMUNISMU

Přišel však listopad 1989 a pád komunistického režimu.<sup>18</sup> V době bouřlivých událostí se jasně ukázalo, že veřejnost i přes snahy o utajení měla o prostorách využívaných sledovači povědomí. Začátkem února 1990 byla Státní bezpečnost zrušena. Jejím

organizačním nástupcem se stal Úřad Federálního ministerstva vnitra pro ochranu ústavy a demokracie, kam byli přesunuti i sledovači, pokud byli občanskými komisemi prověřeni pro další službu. Místnosti, které správa sledování užívala, i nadále drželo ministerstvo vnitra. Po rozpadu československé federace převzala prostory Policie České republiky. Dnes jsou některé budovy ve správě ministerstva vnitra, jako např. Na Pankráci či Thunovská, většina jich ale změnila majitele. Do Břevnovského kláštera se vrátili benediktini, Trauttmansdorffský palác byl předán ministerstvu zahraničních věcí, domy v bývalé Belojannisově ulici přešly do rukou soukromého majitele, také objekt v Thákurově ulici slouží ke komerčním účelům.

Správa sledování využívala v Praze před rokem 1989 pro své potřeby (ať již jako sídla, jak bylo přiblíženo v této studii, nebo při výkonu činnosti) desítky budov, včetně řady památkově chráněných. Nezajímala se přitom o jejich stavební stav a vzhled, ale pouze o praktický potenciál jejich využití a možnosti konspirace. Příběh každé z nich je dokladem toho, jak se komunistická Státní bezpečnost snažila udržet společnost pod kontrolou a jaké metody k tomu používala. 

### Rozmístění správy sledování na konci osmdesátých let

- Thákurova čp. 531/4, Praha 6 – vedení, organizační a operační odbor, kádrové oddělení, zdravotní střediska (útvary ordinace a zubař), celoutvorový výbor Komunistické strany Československa s pořadovým číslem F-4
- Markétská čp. 28/1, Praha 6 – 1. odbor (sledování tzv. vnějšího protivníka, zejména potenciálních rozvědčků západních států a jejich agentů), garáže
- Loretánská čp. 180/6, Praha 1 – vedení 2. odboru, operační středisko, garáže
- Thunovská čp. 182/9, Praha 1 – 2. odbor (kontrola zastupitelských úřadů západních států a jejich zaměstnanců)
- Zámecká čp. 202/4, Praha 1 – připravována generální oprava, podle plánu sem měl poté přejít 2. odbor
- Belojannisova čp. 102/5, 304/7, 324/9, Praha 5 – 3. (sledování tzv. vnitřního protivníka, tj. čs. občanů), 5. (restaurace a ubytovací zařízení v Praze pro zahraniční klientelu) a 6. odbor (technické zabezpečení sledování včetně obrazové dokumentace), ekonomický odbor, garáže, dílny
- Na Pankráci čp. 1623/72, Praha 4 – 4. odbor (sledování pro rozvedku a zpravodajskou správu Generálního štábu ČSLA a odborná příprava sledovačů), odbor řízení a výpočetní techniky, garáže
- Struhařovská čp. 2942/2, Praha 4 – ubytovna, 20 lůžek
- Lublaňská čp. 666/44, Praha 2 – ubytovna, 40 lůžek
- Vlašská čp. 339/23a, Praha 1 – objekt byl sice formálně převzat, ale fakticky ještě nebyl pro potřeby StB uvolněn<sup>19</sup>
- Chotouň – rekreační a doškolovací středisko

Zdroj: ABS, f. A 25, inv. j. 1363, Komplexní informace o provedené kontrole objektů IV. správy SNB, 25. 3. 1988. Jednotlivé útvary přitom disponovaly někdy i značným počtem pracovníků a vozidel, např. v Markétské 290 lidmi a 120 vozidly.



MILAN BÁRTA (1976) studoval na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Od roku 2008 působí jako historik v Ústavu pro studium

totalitních režimů. Specializuje se na problematiku dějin státobezpečnostních složek, pražského jara a událostí let 1968 a 1969. Je autorem řady studií, nejnověji vydal knihu *Josef Pavel. Život a doba* (ÚSTR – FF UJEP, Praha – Ústí nad Labem 2021).

<sup>18</sup> Viz TOMEK, Prokop: „Vyklidíte si to tady, já potom půdu zamknu“. Likvidace opěrných bodů Správy sledování v letech 1989–1990. *Paměť a dějiny*, 2014, roč. 8, č. 3, s. 82–91.

<sup>19</sup> Objekt získalo ministerstvo vnitra od Obvodního národního výboru Praha 1 v roce 1987 a byl určen pro správu sledování a šifrovací odbor. Vzhledem k problémům s hledáním adekvátní náhrady pro nájemníky a nutností stavebních úprav se ho ale do pádu komunistického režimu nepodařilo uvést do provozu.